

© 2023 Babasi H. & Buletini Shkencor Reald.

This is an open access article licensed under the [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Peer review method: Blind review

Review Article - case study

DOI: 10.59858/BSHR100051

Received:10.11.2023, Accepted: 01.12.2023, Published: 15.12.2023

Cito: Babasi H. (2023) “Ndikimi i zgjerimit të tregut në reduktimin e varfërisë:evidencë nga Ballkani perëndimor,””, *Buletini Shkencor Reald* ,Vol 8(2), pp. 20–33. 10.59858/BSHR100051

NDIKIMI I ZGJERIMIT TË TREGUT NË REDUKTIMIN E VARFËRISË:EVIDENCË NGA BALLKANI PERËNDIMOR

M.Sc. Halisa BABASI

Economist, “BB group Construction”, Tirana <https://orcid.org/0009-0009-7180-2522> halisababasi1@gmail.com

Abstrakt

Zhdukja e varfërisë në të gjitha format e saj është një nga sfidat më të mëdha me të cilat është përballur bota gjatë dekadave të fundit. Megjithëse shumica e ekonomistëve pajtohen se në terma afatgjatë, ekonomitë që janë të angazhuara në tregtinë ndërkombëtare performojnë më mirë në total sesa ato të mbyllura, ndikimi që ka hapja e tregtisë në reduktimin e varfërisë është i paqartë.

Qëllimi i këtij studimi është të ekzaminojë ndikimin e hapjes tregtare në uljen e varfërisë, me evidencë në vendet e Ballkanit Perëndimor, duke përdorur të dhënat vjetore për periudhën 2000-2019.

Metodologjia e përdorur përfshin statistikat përshkruese dhe analizën e regresionit të shumëfishtë duke përdorur metodën Panel Fully Modified Least Squares. Indeksi i zhvillimit njerëzor (HDI) merret si variabël i varur, i cili shërben si një tregues i varfërisë. Të dhënat e përdorura në këtë studim janë mbledhur nga Banka Botërore dhe Kombet e Bashkuara.

Risia e këtij studimi qëndron tek fakti se është ndër të paktat iniciativa që tenton të ekzaminojë drejtpërdrejt ndikimin e hapjes tregtare në uljen e varfërisë në këtë grup vendesh, për periudhën e dy dekadave të fundit nëpërmjet një metode të modifikuar plotësisht.

Rezultatet mund të shërbejnë dhe mund të merren parasysh gjatë zbatimit të analizave të ngjashme ekonometrike në kërkimet e ardhshme.

Fjalët kyçe: varfëria, hapja tregtare, Ballkani Perëndimor, HDI, norma e inflacionit, GDP reale, remitancat,

I. HYRJE

Megjithëse përgjithësisht janë folur për përfitimet e shumta të tregtisë, efekti i saj në uljen e varfërisë mbetet një çështje shumë e debatuar, veçanërisht në ekonomitë në zhvillim. Varfëria në vetvete shpesh ndez kufijtë përtej shtrirjes së çështjeve financiare dhe administratës, kështu që është e nevojshme për të kuptuar ndikimin e tregtisë. Shumë dyshojnë se ajo mund të jetë e pafavorshme për njerëzit e varfër dhe se vendet më pak të zhvilluara nuk janë njësoj të gatshme për të krijuar shfrytëzimin e mundësive që ofrohen nga tregjet në zgjerim në botën e globalizuar me ritme të shpejta (Le Goff & Singh, 2014).

Teoria tradicionale e tregtisë supozon se përmes specializimit, shpërndarjes efektive të burimeve, produktivitetit dhe investimeve në inovacion, ka përfitime të konsiderueshme nga tregtia në nivel kombëtar. Nga ana tjetër, varfëria është një fenomen mbarëbotëror që është zakonisht i pranishëm në ekonomitë në zhvillim, siç janë vendet e Ballkanit Perëndimor. Mund të përkufizohet si një tipar i individëve në klasën e fundit të gjendjes financiare, që nuk arrijnë të paguajnë koston e nevojave thelbësore të jetesës.

Sipas Konferencës së Kombeve të Bashkuara për Tregtinë dhe Zhvillimin, tregtia globale arriti një rekord të lartë në vitin 2021, rreth 28.5 trilionë dollarë; një rritje prej rreth 25 për qind në krahasim me vitin 2020 dhe një rritje prej gati 13 për qind në raport me nivelet para pandemisë. Një trend i tillë pozitiv ishte kryesisht rezultat i rritjes së çmimeve të mallrave, uljes së kufizimeve pandemike dhe një rikuperimi të fortë të kërkesës për shkak të paketave stimuluese ekonomike. Këto tendenca ka të ngjarë të bien dhe tregtia ndërkombëtare është normalizuar gjatë dy viteve të fundit.

Nga ana tjetër, hapja tregtare nënkupton zvogëlimin e kufijve të këmbimit dhe inkurajimin e shkëmbimeve ndërkombëtare. Ajo lehtëson tregje të reja për produktet vendase dhe paraqet artikuj inovativë në tregun vendas. Kjo është e dobishme për të gjithë klientët dhe prodhuesit, duke nxitur kështu një zgjerim të të ardhurave kombëtare. Megjithatë, ka edhe disa të meta.

Duke qenë se një numër i konsiderueshëm i vendeve në zhvillim kanë popullsi të mëdha që jetojnë në varfëri, kështu, përdorimi i nevojave themelore sigurisht nuk është i garantuar dhe efekti i tregtisë ndërkombëtare në varfëri kthehet në një problem të rëndësishëm. Pavarësisht nëse rriten të ardhurat kombëtare, efekti në varfëri nuk duhet të anashkalohet. Të dy supozimet hipotetike dhe eksperimentale sugjerojnë se tregtia po përmirësohet varfëria, pavarësisht faktit se ajo nuk është instrumenti më i bazuar për uljen e nevojave, megjithatë është më pak i kushtueshëm dhe përgjithësisht i arritshëm (Winters et al. 2004).

Për më tepër, liberalizimi i tregtisë mund të rrisë shumëllojshmërinë e mallrave dhe shërbimeve të aksesueshme për të varfërit dhe të ulë çmimet e tyre, duke rritur kështu të ardhurat reale dhe duke ulur varfërinë. Në realitet, rritja e tregtisë bën si fitues ashtu edhe humbës. Mund të zvogëlojë varfërinë relative dhe absolute, ose asnjërën prej tyre, por në përgjithësi është gjetur se ndihmon të varfrit në mënyrë proporcionale me pjesën tjetër të popullsisë. Megjithatë, ndikimi që ajo ka në varfëri, përveç efektit në rritjen e përgjithshme, nuk është sistematik dhe ka ndryshime thelbësore në gjetjet për shkak të karakteristikave të vendit dhe periudhave të ndryshme kohore të vëzhguara (Berg dhe Krueger, 2002).

Nuk ka asnjë masë fikse për varfërinë, prandaj studimi i saj ka qenë i vështirë. Për më tepër, lidhja tregti-varfëri është jashtëzakonisht komplekse dhe specifike për rastet, duke i bërë studimet metodike empirike relativisht të vështira në praktikë.

1.2. Pyetjet kërkimore, objektivat dhe hipotezat e studimit

Pyetjet kërkimore të këtij studimi janë:

- Cili është ndikimi i hapjes tregtare në uljen e varfërisë në vendet e Ballkanit Perëndimor?

- A është ky ndikim signifikant në zhdukjen e varfërisë dhe është domethënës për vendet?

Objektivat e këtij studimi janë si më poshtë:

1. Të inspektojë natyrën dhe tendencën e të dhënave për të gjithë variablat përmes statistikave përshkruese dhe të hetojë lidhjen e tyre.

2. Të kryhen testet e duhura për të përfunduar me një model domethënës.

Hipotezat e këtij studimi janë paraqitur më poshtë:

Hipoteza 1. Kursi i këmbimit ka një ndikim signifikant negativ në normën e varfërisë.

Hipoteza 2. IHD ka një ndikim të signifikant pozitiv në shkallën e varfërisë.

Hipoteza 3. Norma e inflacionit ka një ndikim signifikant pozitiv në shkallën e varfërisë.

Hipoteza 4. Hapja e tregtisë ka një ndikim signifikant negativ në shkallën e varfërisë.

Hipoteza 5. PBB-ja reale ka një ndikim signifikant negativ në shkallën e varfërisë.

Hipoteza 6. Remitancat kanë një ndikim signifikant negativ në shkallën e varfërisë.

1.3. Study area

Siç u përmend më lart, ky studim do të ofrojë evidencë nga vendet e Ballkanit Perëndimor në lidhje me analizën e këtij studimi. Konkretisht, vendet e përfshira janë Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia. Kosova nuk është përfshirë për shkak të mungesës së të dhënave dhe çështjeve të sovranitetit.

Periudha kohore që merret në konsideratë është nga viti 2000 deri në vitin 2019. Vitet 2020, deri në 2022 nuk janë përfshirë për shkak të goditjes së jashtme pandemike COVID-19, për të shmangur problemet e endogjenitetit në të dhënat e vëzhguara. Analiza përbëhet nga të dhëna të balancuara të panelit dhe metodologjia e përdorur është Panel Fully Modified Least Squares, duke përdorur softuerin statistikor EViews.

II. LITERATURA

Tregtia ndërkombëtare ka qenë një çështje e diskutuar gjerësisht në të gjithë ekonominë në zhvillim. Në tre dekadat e fundit, shumica e vendeve në zhvillim e përforcuan angazhimin e tyre në tregtinë e jashtme.

Sipas teorisë tradicionale të tregtisë, teoria Stolper-Samuelson supozon se faktori i bollshëm duhet të ketë një zgjerim në të ardhurat reale kur një ekonomi angazhohet më shumë në tregtinë ndërkombëtare. Në rast se faktori i bollshëm në ekonominë në zhvillim është puna e pakualifikuar, kuadri propozon që njerëzit e varfër të pakualifikuar të marrin përfitimin më të madh nga tregtia. Megjithatë, Winters (2000) pohoi se teorema ishte e paaftë për t'iu përgjigjur pyetjeve mbi tregtinë dhe varfërinë në praktikën e botës reale, për shkak të varësisë së saj nga supozimet kufizuese.

Kështu, duke supozuar se hapja tregtare dhe varfëria mund të vlerësohen lehtësisht, dhe në rast se ka pasur raste të shumta autentike ku zhvillimi mund të njihet si tronditja kryesore financiare, mund të mos jetë e vështirë të përcaktohen konsistenca eksperimentale bazë që lidhin dy treguesit. Praktikisht, këto rrethana nuk qëndrojnë, ndaj ka prova minimale të drejtpërdrejta për këtë hetim. Ekspertët në këtë drejtim janë të detyruar të përpiqen të ndajnë lidhjen në hapa dhe të urdhërojnë vërtetimin ekskluzivisht për secilin prej tyre. Megjithatë, ka pikëpamje të ndryshme në lidhje me ndikimin e hapjes tregtare në uljen e varfërisë dhe ka një paqartësi mbi përfitimet dhe të metat e saj.

Nga literatura e shqyrtuar, ekzistojnë tre mënyra të lidhjes midis dy treguesve, të tilla që (1) hapja e tregtisë ul varfërinë, ose (2) tregtia arsyeton rritjen e varfërisë, ose që mund të jetë (3) një lidhje e ndërlikuar midis këtyre dy treguesve. treguesit.

2.1. Lidhja midis variablave shpjegues të vëzhguar dhe reduktimit të varfërisë

Zhdukja e varfërisë ka qenë një temë e diskutuar gjerësisht gjatë viteve, pasi është një nga synimet kryesore të zhvillimit të qëndrueshëm, që nga themelimi nga Kombet e Bashkuara. Megjithëse ka shumë faktorë ndikues që kontribuojnë në varfërinë, rishikimi i literaturës do të fokusohet në hapjen e tregtisë, investimet e huaja direkte, kursin e këmbimit, remitancat, PBB-në reale dhe normën e inflacionit.

2.1.1 Kursi i këmbimit dhe varfëria

Diallo (2007) hulumtoi marrëdhënien midis kursit të këmbimit dhe varfërisë duke përdorur metodën e vlerësimit të GMM. Studimi arrin në përfundimin se nënçmimi real i kursit të këmbimit favorizon njerëzit e varfër, nëse supozojmë një shpërndarje të barabartë të të ardhurave dhe një shëndet të plotë të institucioneve.

Nga ana tjetër, Nzekwu (2006) në studimin e tij mbi Nigerinë, sugjeron për një korrelacion negativ midis kursit të këmbimit dhe varfërisë. Gjetjet tregojnë se një kurs këmbimi i nënçmuar mund të rrisë eksportet dhe importet, si dhe të rrisë koston e jetesës edhe për të varfërit. I njëjti përfundim u gjet edhe nga Elbadawi (2014) dhe Gnangnon (2020).

2.1.2 Norma e inflacionit dhe varfëria

Varfëria dhe inflacioni kanë një lidhje për faktin se paraja ka vlerë dhe vlera e saj mund të rritet ose të ulet. Me rritjen e koston së nevojave bazë, rritet edhe sasia e burimeve financiare të nevojshme për të përballuar këto nevoja. Kostot e tilla në rritje çojnë në uljen e fuqisë blerëse dhe nëse niveli i të ardhurave të individëve nuk rritet me një ritëm aq të lartë sa rritet inflacioni, ata do të bëhen më të varfër.

Një fenomen i tillë u analizua në punimin e Hollister & Palmer (1969), duke analizuar rastin e Amerikës Latine, gjatë periudhës 1948-1969. U arrit në përfundimin se norma e inflacionit është në korrelacion pozitiv me varfërinë. Gjithashtu, Talukdar (2012) hulumtoi marrëdhënien inflacion-varfëri, duke marrë parasysh 115 vende në zhvillim, për harkun kohor 1981-2008, dhe përfundimi ishte i njëjtë.

Po kështu, Chani et al. (2011) hetoi rolin e rritjes ekonomike dhe inflacionit në shpjegimin e përhapjes së varfërisë në Pakistan, për periudhën 1927-2008. Rezultatet empirike treguan se rritja ekonomike dhe investimet kanë pasur ndikim negativ në varfëri, ndërsa inflacioni ka pasur ndikim pozitiv. Ndërsa, efekti i hapjes së tregtisë në varfëri rezultoi i parëndësishëm.

Easterly dhe Fischer (2001) përdorën të dhënat e sondazheve për më shumë se 31 mijë familje, në 38 vende. Studimi arriti në përfundimin se inflacioni lidhet pozitivisht me varfërinë. I njëjti përfundim u sugjerua edhe nga Cardoso dhe Urani (1995) dhe Ravallion (1998).

2.1.3. Investimet e Huaja Direkte dhe Varfëria

Lidhja ndërmjet IHD-ve dhe varfërisë është shumë komplekse. Mund të ndikojë drejtpërdrejt në të nga përdorimi i kanaleve të ndryshme si prodhimi, kapitali njerëzor dhe punësimi (Tsai & Huang, 2007). Megjithatë, ka edhe kanale indirekte si rritja ekonomike ose efekti i shpërndarjes (Magombeyi & Odhiambo, 2017). Shkalla e kontributit të IHD-ve në zbutjen e varfërisë varet edhe nga disa karakteristika si lloji i investimeve dhe mënyra e financimit, shoqëruar me nivelin e zhvillimit të vendit pritës (Meyer, 2004).

Gohou dhe Soumare (2012) në studimin e tyre ekzaminuan 52 vende afrikane, gjatë harkut kohor 1990-2007. Në studimin e tyre u përdor HDI dhe GDP për frymë si

tregues të varfërisë. Gjetjet sugjerojnë një korrelacion pozitiv midis IHD-ve dhe varfërisë, për të dy treguesit.

Një korrelacion i tillë pozitiv u sugjerua edhe nga Jalilian dhe Weiss (2002), Bharadwaj (2014), Fowowe dhe Shuaibu (2014), Israel (2014), Shamim et al. (2014), Ucal (2014), Utama (2015) dhe Magombeyi & Odhiambo (2017).

Nga ana tjetër, Huang et al. (2010), Ali dhe Nishat (2010), dhe Topalli et al. (2021) sugjeruan në studimet e tyre për një efekt negativ të IHD-ve në varfëri.

2.2.4. GDP reale dhe varfëria

Moser dhe Ichida (2001) në studimin e tyre konfirmojnë një marrëdhënie të fortë dhe të fortë midis rritjes ekonomike dhe reduktimit të varfërisë në Afrikën Sub-Sahariane, duke punësuar një panel prej 46 vendesh që mbulojnë periudhën 1972-97. Ky përfundim është në përputhje me studimin e Harutyunyan (2016) dhe Fauzel (2020).

2.2.5. Remitancat dhe Varfëria

Nahar dhe Arshad (2017) në studimin e tyre hetuan efektet e remitancave mbi varfërinë në Indonezi gjatë periudhës 1983 deri në 2015. Studimi zbuloi se një rritje e remitancave çoi në një ulje të varfërisë me 2.56%. Efekti i vogël i remitancave në reduktimin e varfërisë mund të shpjegohet me sfondin e ulët arsimor të migrantëve, punët me paga të ulëta, kostot e shtrenjta të remitancave dhe migrantët që nuk dinë se si të dërgojnë para përmes institucioneve formale financiare. I njëjti përfundim u sugjerua nga studimet e Yoshino et al. (2017), Inoue (2018), Musakwa et al. (2022).

III. METODOLOGJIA

Qëllimi i këtij studimi është të analizojë ndikimin e hapjes tregtare në uljen e varfërisë, për vendet e Ballkanit Perëndimor. Për realizimin e këtij studimi, janë mbledhur të dhëna dytësore nga Banka Botërore dhe Kombet e Bashkuara, për periudhën 2000-2019.

Variablat primar janë indeksi i zhvillimit njerëzor që shërben si përafrues i varfërisë, i cili është edhe variabli ynë i interesit; kursi i këmbimit, IHD-të dhe norma e inflacionit. Për shkak të pranisë së heteroskedasticitetit dhe multikolinearitetit, u vendos që të përdoret metoda Panel Fully Modified Least Squares, e cila rekomandohet në literaturë nëse probleme të tilla janë të pranishme në model.

IV. DISKUTIME

Për të investiguar ndikimin e hapjes së tregtisë në zbutjen e varfërisë për vendet e Ballkanit Perëndimor, u përdor një analizë panel e regresionit për të përfutur ekuacionin e regresionit, dhe për të dhënë një përfundim në lidhje me ndikimin që

variablat shpjegues të përzgjedhur kanë në atë të varur. Ekuacioni I regresionit të shumëfishtë mund të paraqitet 26im ë poshtë:

$$\text{HDI}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{EXCH}_{it} + \beta_2 \text{FDI}_{it} + \beta_3 \text{INFL}_{it} + \beta_4 \text{TRADEOP}_{it} + \beta_5 \text{GDP}_{it} + \beta_6 \text{REMIT} + \varepsilon_{it}$$

Indicia e parë për këtë përzgjedhje ishte tek disa autorë që kanë ekzaminuar marrëdhënien midis hapjes së tregtisë dhe varfërisë, të cilët përdorën HDI si një tregues për varfërinë, si Adediran (2012), Ahmad et al (2012), Sofilda dhe Sholeh (2013), dhe Mahmud (2014).

Ekuacioni i regresionit bazohet në studimin e Onakoya et al (2019), të cilët hetuan ndikimin e tregtisë në varfëri, duke ofruar prova për 21 vende afrikane. Gjithashtu, shtohet PBB-ja reale dhe remitancat si variabla shpjegues, për shkak të ndikimit të tyre të konsiderueshëm në ekonominë e Ballkanit Perëndimor.

4.1. Rezultatet e regresionit

Për të drejtuar siç duhet investigimin, fillimisht duhet analizuar marrëdhënia ndërmjet variablave të vëzhguara. Po kështu, të kryhen testet e duhura për të kontrolluar paanshmërinë e rezultateve. Vlerësimet kryhen duke përdorur programin Eviews 12.

Përpara vlerësimit të regresionit, bazuar në statistikën përshkruese dhe testin Jarque-Bera, mund të thuhet se testimi I shpërndarjes normale nuk është i vlefshëm për shkak të çështjes së heterogjenitetit (shih Shtojcën A). Më pas u testua stacionariteti I të dhënave, bazuar në testin e Levin, Lin dhe Chu. Variablat u gjetën të jenë jo-stacionare (shih Shtojcën B).

Më pas, modeli u testua për multikolinearitet, dhe në bazë të rezultatit, u konkludua se nuk ka multikolinearitet të pranishëm (shih Shtojcën C).

Një test tjetër që duhet të kryhet është testimi I heteroskedasticitetit. Duke iu referuar rezultateve të marra, mund të thuhet se ka heteroskedastizëm të pranishëm në të dhëna (shih Shtojcën E). Së fundi, në lidhje me testin e autokorrelacionit, është gjetur se ka korrelacion serial të pranishëm në të dhëna (shih Shtojcën F).

4.2. Modeli Panel Fully Modified Least Squares

Pas kryerjes së të gjitha testeve të duhura dhe bazuar në rezultatet, u vendos që modeli LS i modifikuar plotësisht nga Paneli është më i përshtatshëm për të analizuar efektin e variablave shpjegues në variablin tonë të interesit, që është HDI, që shërben si përafres për varfërinë.

Për shkak të heteroskedasticitetit dhe multikolinearitetit është vendosur të përdoret metoda panel FMLS, e cila rekomandohet në literaturë për t'u përdorur në rast se seritë kohore janë heteroskedastike dhe kanë problem korrelacioni serial. Nëpërmjet kësaj metode mund të merren rezultate më të besueshme dhe domethënëse (shih Shtojcën G).

Nga koeficientët statistikorë-t, sugjerohet se shumica e variablave të pavarur kanë ndikim jo signifikant nga ana statistikore në variablin e varur, sepse vlerat e probabilitetit janë më të larta se niveli standart i signifikancës 5 përqind. Variablat që rezultuan të jenë signifikante statistikisht janë PBB-ja reale dhe remitancat në nivelin e signifikancës 5 përqind dhe hapja tregtare në nivelin 10 përqind.

Vlera e fuqisë së përgjithshme shpjeguese sugjeron se më shumë se 71 % e variacionit në HDI shpjegohet nga variablat shpjegues të përfshirë. Vlera e probabilitetit të statistikës F është më e vogël se niveli 5% i rëndësisë, që do të thotë se modeli i përgjithshëm është statistikisht signifikant.

Lidhur me vlerën e koeficientëve, mund të komentojmë se ndikimi i sugjeruar është relativisht i ulët në presje dhjetore, për faktin se HDI ka vlera nga 0 në 1. Megjithatë, për një indeks të tillë vlerat e gjetura të ndikimit janë mjaft signifikante dhe domethënëse.

Duke marrë parasysh koeficientin e regresionit të PBB-së reale, për një njësi rritje të normës së PBB-së reale, do të ketë 5,85E-12 njësi rritje në HDI, i cili shërben si përafres i varfërisë. Pra, mes tyre ka një lidhje pozitive, dhe një konstatim i tillë nuk përputhet me përfundimet e arritura nga studime të tjera. Kjo do të thotë që hipoteza e pestë e këtij studimi duhet hedhur poshtë.

Për sa i përket koeficientit të remitancave, mund të themi se për një njësi rritje të remitancave, ka 2.15E-05 njësi rënie në HDI, ceteris paribus. Kjo nënkupton një marrëdhënie negative midis dy variablave, siç thuhet nga hipoteza e gjashtë e këtij studimi. Rezultate të tilla janë në përputhje me studimet e mëparshme, si studimi i Nahar dhe Arshad (2017), Pekovic (2017) Yoshino etj. (2017), Inoue (2018) dhe Musakwa et al. (2022).

Së fundi, sa i përket koeficientit të hapjes tregtare, mund të thuhet se për një njësi rritje të hapjes tregtare, do të ketë 0,00067 njësi rritje të HDI, ceteris paribus. Rezultate të tilla nuk janë në përputhje me hipotezën e fundit të këtij studimi. Megjithatë, ai bie në përputhje me studimet e mëparshme, siç është studimi i Hoekman et al. (2001), Winters et al. (2004), Harrison (2006) dhe Chaudhry & Imran (2013).

V. KONKLUZIONE & REKOMANDIME

Bazuar në gjetjet empirike, ky studim arrin në përfundimin se kursi i këmbimit ka një lidhje negative me varfërinë, e cila përfaqësohet nga indeksi i zhvillimit njerëzor, edhe pse statistikisht jo signifikant. Investimet e Huaja Direkte dhe norma e inflacionit rezultuan të kenë një ndikim pozitiv në varfëri, por përsëri statistikisht jo signifikante. Ndërsa remitancat rezultuan të kenë një ndikim signifikant negativ, dhe PBB-ja reale dhe hapja tregtare të kenë një ndikim signifikant pozitiv.

Originaliteti i këtij studimi qëndron në faktin se është ndër të paktat iniciativa që tenton të shqyrtojë drejtpërdrejt ndikimin e hapjes tregtare në uljen e varfërisë në

këtë grup vendesh, veçanërisht për dy dekadat e fundit, përmes analizës së të dhënave panel.

Si në çdo studim tjetër, ka disa kufizime. Së pari, të dhënat që mungojnë për Kosovën, dhe rrjedhimisht përjashtimi nga kampioni, mbetet një kufizim i këtij studimi.

Së dyti, variablat e përzgjedhur të këtij studimi nuk mbulojnë të gjithë treguesit makroekonomikë që mund të jenë të dobishëm në zbutjen e varfërisë. Dhe së fundi, mos disponueshmëria e të dhënave për direkt treguesit e varfërisë, për shumicën e viteve të vëzhguara. Kështu, ky studim nuk mund të përdorte një indikator të drejtpërdrejtë për t'iu referuar shkallës së varfërisë, por ishte i detyruar të përdorte HDI si një variabël përafërues. Rezultatet e marra duhet të marrin parasysh këto kufizime.

Megjithatë, analiza e kryer në këtë studim është një hap i parë drejt hetimit të efektit të hapjes së tregtisë në reduktimin e varfërisë në Ballkanin Perëndimor dhe duhet të merren parasysh variabla shtesë shpjegues për të paraqitur një pamje më të gjerë për këtë çështje. Rezultatet mund të shërbejnë dhe të merren parasysh gjatë zbatimit të analizave të krahasueshme ekonometrike në kërkimet e ardhshme.

Marrja në konsideratë e faktorëve ndikues të niveleve të larta të varfërisë mund të ndihmojë për të bërë përpjekje për krijimin e një mjedisi të favorshëm për uljen e saj.

Disa rekomandime që mund të ndihmojnë vendet e Ballkanit Perëndimor në uljen e shkallës së varfërisë, mund të jenë sigurimi i të gjithë njerëzve me akses në shërbimet bazë sociale, krijimi dhe përmirësimi i aksesit në vende pune, investimi dhe zbatimi i programeve bujqësore, zhvillimi dhe zbatimi i politikave dhe programeve të rritjes ekonomike të shpejtë dhe të qëndrueshme, dhe shumë e rëndësishme një inkurajim i vendeve për t'u angazhuar në tregti si një rrugëdalje nga varfëria.

Gjithashtu, ka nevojë për analizime të mëtejshme dhe studime të tjera të ardhshme në lidhje me uljen e varfërisë në këtë grup shtetesh.

REFERENCA

1. Adediran, O. A. (2012). *An assessment of human development index and poverty parameters in the millennium development goals: Evidence from Nigeria*. Department of Economics, Crescent University PMB, 2082
2. Ahmad, N., Luqman, M., Hayat, M. F., & Ahmad, A. (2012). *The impact of trade liberalization, population growth and income inequality on poverty: A case study of Pakistan*. Research Journal of Economics, Business and ICT, 5
3. Ali, M., Nishat, M., Anwar, T. (2009). *Do foreign inflows benefit Pakistani poor? The Pakistan Development Review*, 715-738
4. Bharadwaj, A. (2014). *Reviving the globalization and poverty debate: Effects of real and financial integration on the developing world*. *Advances in Economics and Business*, 2, 42-57
5. Berg, M. A. & Krueger, A. O. (2002). *Trade, growth, and poverty: A selective survey*. International Monetary Fund

6. Cardoso, E., Urani, A. (1995). *Inflation and Unemployment as Determinants of Inequality in Brazil: the 1980s. In Reform, recovery, and growth: Latin America and the Middle East* (pp. 151-176). University of Chicago Press.
7. Chani, D., Irfan, M., Pervaiz, Z., Jan, S. A., Ali, A., Chaudhary, A. R. (2011). *Poverty, inflation and economic growth: empirical evidence from Pakistan*. World Applied Sciences Journal, 14(7), 1058-1063
8. Chaudhry, I. S., Imran, F. (2013). *Does trade liberalization reduce poverty and inequality? Empirical evidence from Pakistan*. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 7(3), 569-587
9. Diallo, O. (2007). *Poverty and real exchange rate: Evidence from panel data*. *Journal of African Development*, 9(1), 67-104
10. Easterly, W., Fischer, S. (2001). *Inflation and the Poor*. *Journal of money, credit and banking*, 160-178
11. Elbadawi, I. A. (2014). *Real exchange rate undervaluation and poverty*. *Economic Growth and Poverty Reduction in Sub-Saharan Africa: Current and Emerging Issues*
12. Fauzel, S. (2020). Investigating the impact of trade on poverty reduction in a small island economy. *Forum for Social Economics* (pp. 1-20)
13. Fowowe, B., & Shuaibu, M. I. (2014). *Is foreign direct investment good for the poor? New evidence from African countries*. *Economic Change and Restructuring*
14. Gnanngnon, S. K. (2020). *Effect of poverty on real exchange rate in developing countries*
15. Harrison, A. (2006). *Globalization and Poverty*, NBER Working Paper 12347
16. Harutyunyan (2016). *Globalization, Poverty and Inequality in Armenia*. American University of Armenia. Political Science and International Affairs Program.
17. Hoekman, B., Michalopoulos, C., Schiff, M., & Tarr, D. (2001). *Trade policy reform and poverty alleviation*. The World Bank Development Research Group.
18. Hollister, R. G., Palmer, J. L. (1969). *The impact of inflation on the poor*. University of Wisconsin
19. Huang, C. H., Teng, K. F., Tsai, P. L. (2010). *Inward and outward foreign direct investment and poverty: East Asia vs. Latin America*. *Review of World Economics*, 146(4), 763-779
20. Inoue T. (2018). *Financial development, remittances, and poverty reduction: Empirical evidence from a macroeconomic viewpoint*. *Journal of Economics and Business*, 965968

21. Israel, A. O. (2014). *Impact of foreign direct investment on poverty reduction in Nigeria* (1980–2009). *Journal of Economics and Sustainable Development*, 5(20), 34-45
22. Jalilian, H., Weiss, J. (2002). *Foreign direct investment and poverty in the ASEAN region*. *ASEAN Economic Bulletin*, 231-253
23. Le Goff, M., & Singh, R. J. (2014). *Does trade reduce poverty? A view from Africa*. *Journal of African Trade*, 1(1), 5-14
24. Magombeyi, M. T., Odhiambo, N. M. (2017). Foreign direct investment and poverty reduction. *Comparative Economic Research*, 20(2), 73-89
25. Mahmud, S. (2014). The linkage between trade, development and poverty alleviation
26. Moser, G. G., Ichida, T. (2001). Economic growth and Poverty reduction in Sub-Saharan Africa. IMF Working Paper No. 2001/112
27. Musakwa, M. T., & Odhiambo, N. M. (2022). *Remittance inflows and poverty Nexus in Botswana: a multivariate approach*. *Journal of Sustainable Finance Investment*, 12(2). 475-489
28. Nahar, F. H., Arshad, M. (2017). *Effects of remittances on poverty reduction: The case of Indonesia*. *Journal of Indonesian Economy and Business* Volume 32, Number 3, 2017, 163 – 177
29. Nzekwu, G. (2006). *Exchange rate stability & poverty reduction in Nigeria*. *Bullion*, 30(3), 7
30. Onakoya, A., Johnson, B., & Ogundajo, G. (2019). *Poverty and trade liberalization: empirical evidence from 21 African countries*. *Economic research-Ekonomskistraživanja*, 32(1), 635-656
31. Peković, D. (2017). *The effects of remittances on poverty alleviation in transition countries*. *Journal of International Studies*, 10(4) (2017)
32. Ravallion, M. (1998). *Poverty lines in theory and practice* (Vol. 133). World Bank
33. Shamim A., Azeem P. and Naqvi M.A. (2014), Impact of FDI on poverty reduction in Pakistan, 'International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences'
34. Sofilda, E., Hamzah, M., Sholeh, A. (2013). *Human development and poverty in Papua Province* (An analysis of simultaneous approach on Panel Data Regression). OIDA *International Journal of Sustainable Development*, 6(06), 51-62
35. Talukdar, S. R. (2012). *The effect of inflation on poverty in developing countries: A panel data analysis* (Doctoral dissertation).
36. Tsai, P. L., Huang, C. H. (2007). *Openness, growth and poverty: The case of Taiwan*. *World Development*, 35(11), 1858-1871

37. Ucal, M. Ş. (2014). *Panel data analysis of foreign direct investment and poverty from the perspective of developing countries*. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 109, 1101-1105
38. United Nations Conference on Trade and Development (2022). *Human Development Index Database*.
39. Utama, N. P. (2015). *Foreign direct investment and the poverty reduction nexus in Southeast Asia*. *Poverty reduction policies and practices in developing Asia*, 281
40. Winters, L. A. (2000). *Trade liberalization and poverty*. Poverty Research Unit at Sussex, University of Sussex
41. Yoshino, N., Taghizadeh-Hesary, F., and Otsuka, M. (2017) *International Remittances and Poverty Reduction: Evidence from Asian Developing Countries*. ADBI Working Paper 759

Appendix A Descriptive Statistics

	HDI	EXCH	FDI	INFL	TRADEOP	REAL GDP	REMIT
Mean	0.752	48.87	7.263	6.570	74.38	1.48E+10	1277.7
Median	0.757	49.34	5.850	3.816	74.36	1.07E+10	811.5
Maximum	0.829	143.7	37.30	86.82	132.1	5.22E+10	4649.88
Minimum	0.671	0.679	0.500	-0.632	38.84	9.84E+10	0.000
Std. Dev.	0.040	45.02	5.622	11.99	20.25	1.36E+10	1250.3
Skewness	-0.205	0.325	2.346	5.511	0.411	1.5196	1.016
Kurtosis	2.151	1.806	10.93	35.69	2.781	4.2370	3.114
Jarque-Berra	3.708	7.701	354.3	4959.8	3.019	44.863	17.272
Probability	0.156	0.021	0.000	0.000	0.220	0.000	0.000

Source: Compiled by the Author, using EViews

Appendix B Unit root test

	Individual intercept (at level)	Prob.	Individual intercept & trend (at level)	Prob.	Individual intercept & trend (at 1 st difference)	Prob.
HDI	-3.34	0.00	-0.74	0.22	-4.45	0.00
EXCH	-3.41	0.00	-4.27	0.00	-7.00	0.00
FDI	-2.85	0.00	-3.09	0.00	-4.93	0.00
INFL	-18.04	0.00	-30.14	0.20	-9.13	0.00
TRADEOP	-0.39	0.34	-3.02	0.00	-6.40	0.00
REMIT	-2.89	0.00	-0.50	0.30	-2.67	0.00
REAL GDP	-2.30	0.01	-0.83	0.20	-4.51	0.00

Source: Compiled by the Author, using EViews

APPENDIX C Correlation matrix

	HDI	EXCH	FDI	INFL	TRADE	GDP	REMIT
HDI	1						
EXCH	-0.131	1					
FDI	0.395	-0.217	1				
INFL	-0.217	-0.008	-0.060	1			
TRADE	0.107	-0.410	-0.091	-0.158	1		
GDP	0.266	0.313	-0.200	-0.054	0.034	1	
REMIT	0.165	-0.220	-0.202	-0.217	-0.052	0.826	1

Source: Compiled by the Author, using EViews.

Appendix D Multicollinearity test, using VIF

Variable	Coefficient Variance	Centered VIF
EXCH	8.61E-09	1.549
FDI	4.12E-07	1.154
INFL	9.49E-08	1.211
TRADE OP	4.02E-08	1.464
REAL GDP	2.40E-25	3.942
REMITTANCES	2.79E-11	3.872
C	0.000417	NA

Source: Compiled by the Author, using EViews.

Appendix E Heteroscedasticity Test

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
HDI	0.00022	0.00081	2.77529	0.0065
HDIF^2	-0.00261	0.00107	-2.4297	0.0168

Source: Compiled by the Author, using EViews

Appendix F Autocorrelation Test

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-5.53E-19	0.0278	-1.98E-16	1.0000
AR (1)	0.6103	0.0732	8.3363	0.0000

Source: Compiled by the Author, using EViews

Appendix G

Panel Fully Modified Least Squares Model. Estimation of the regression results

Dependent Variable: Human Development Index

Method: Panel Fully Modified Least Squares

Sample: 2000 2019

Periods included: 19

Cross-Sections Included: 5

Total Panel (Balanced) Observations: 95

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
EXCH	-6.12E-05	0.000310	-0.197295	0.8441
FDI	0.001027	0.000806	-1.273799	0.2062
INFL	0.000404	0.000472	0.856537	0.3941
TRADEOP	0.000670	0.000358	1.873364	0.0645
REAL GDP	5.85E-12	1.35E-12	4.333012	0.0000
REMITTANCES	-2.15E-05	7.82E-06	-2.743340	0.0074
R-Squared	0.713741			
Adj. R-sq.	0.679663			
F-statistic	0.021828			
Prob(F-stat.)	0.000805			

Source: Compiled by the author